

## РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

**А. Г. Філінюк**

**БАЖЕНОВ Л. В., ЗАДОРОВНИК В. Л.  
ВОЛОДИМИР СІЧИНСЬКИЙ І УКРАЇНА: МОНОГРАФІЯ.  
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ: АКсіОМА, 2017. 352 с.**

З часу проголошення державної незалежності України перестало бути табуваним звернення до наших співвітчизників, які в силу різних обставин поповнювали середовище української діаспори в країнах Європи, Америки, Австралії та інших континентів, але все своє життя і діяльність присвятили служінню українському народу та українській національній культурі. Ось чому в останні десятиліття зусиллями багатьох дослідників в Україну повертають дедалі більше славетних імен Українців, які прославили як свою Батьківщину, так і європейську та світову історію та культуру. До цієї когорти, безперечно, належить постать уродження Поділля, подвижника Української революції 1917–1921 рр., ученого-історика, архітектора і зодчого, мистецтвознавця, художника-графіка, талановитого педагога Володимира Січинського.

Таке завдання блискуче виконали один із найбільш колоритних професійних дослідників і краєзнавців Хмельниччини та України доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, голова Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України Лев Баженов і молодий, але доволі плодовитий дослідник, кандидат історичних наук, доцент Подільського державного аграрно-технічного університету Валентина Задорожнюк, завдяки яким побачила світ нова монографія «Володимир Січинський і Україна». Видання приурочене 100-річчю Української революції 1917–1921 рр., яка загартувала його як свого бійця і активного продовжувача її ідеалів.

Відразу ж зазначимо, що цьому діячу автори вже присвятили численні статті та книгу «Володимир Січинський (1894–1962 рр.). Життя, діяльність, творчість в ім'я України», видану 2009 р. Справедливо кажучи, вона посіла гідне місце у вітчизняній історіографії з огляду на те, що стала науковою рецепцією людини, яка все своє свідоме життя мужньо боролася за вільну, демократичну Україну.

З переднього слова нової книги дізнаємося, що вона покликає ще раз привернути увагу до протягом тривалого часу забороненого на Батьківщині Великого Українця й, за слова-

ми авторів, «красномовно підсилити його історичне і суспільне значення для народу, держави сьогодні і в майбутньому». Ось чому в статті голови Асоціації українців Словаччини, голови НТШ у Словаччині, закордонного академіка НАН України, доктора філологічних наук, професора Пряшівського університету (Словаччина), почесного професора Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Миколи Мушинки, якою відкривається дослідження, особливо підкреслено про безсумнівну актуальність, науково-теоретичне й практичне значення нового видання про життя та працю Володимира Січинського. На переконання всесвітньо відомого вченого, реалізація наукового проекту є дорогим, оскільки, з одного боку, це зробили мешканці Кам'янця-Подільського, де народився, відбувся як особистість, де в середовищі великої плеяди колишніх професорів Кам'янець-Подільського державного українського університету завершилося його професійне становлення, і звідки пішов у широку дорогу Володимир Січинський; з іншого, – значення проекту полягає ще й у тому, що, перебуваючи на еміграції, митець тривалий час жив і працював у Чехії та Словаччині, де митець своєю подвигницькою працею створив численні яскраві та самобутні, оригінальні і неповторні науково-теоретичні, архітектурно-мистецькі, українські національні пам'ятки, залишив помітний слід в науковому, культурному, громадському і духовному житті цих країн.

Від себе зазначу, що щойно опублікована праця надзвичайно актуальна сьогодні, коли ми переживаємо кризу моральних авторитетів, відсутності ширококомаштабних проектів, які мають духовну цінність і суспільну значимість для української нації та нашої Української держави. Бо ж таку людину і такого митця як Володимир Січинський ще потрібно відкривати для нинішніх і майбутніх поколінь не один десяток років. Ознайомлення з першим розділом роботи дає цілком об'єктивні підстави для цілісного уявлення про етапи, специфіку, труднощі та результати процесу вивчення питання. Зокрема, довідуємося, що внесок у його дослідження зробило широке коло представників української діаспори в країнах Європи та Америки М. Андрусак, Ф. Бурчинська, М. Голубець, Д. Горняткевич, М. Грушевський, І. Кейван, К. Киселівський, О. Киселівська, Б. Кравців, А. Красвий, І. Крип'якевич, П. Мегик, Д. Миронович, М. Міллер, В. Мудрий, М. Мушинка, С. Наріжний, В. Приходько, М. Сополіга, П. Штепа, Д. Щербаківський та інші. З монографії дізнаємося, що системне вивчення постаті В. Січинського в Україні розпочалося лише з 1991 р. Перші кроки в цьому зробили Л. Баженов, С. Баженова, П. Брицький, А. Задорожнюк, Л. Іваневич, С. Костюк, О. Кошель, В. Лозовий, В. Ляхоцький, В. Мацько, Є. Назаренко, В. Ричка, І. Скрипник, Д. Степовик, Я. Тарас, Ю. Телячий, А. Трембіцький, Т. Файник, Р. Шафран, Н. Шумада та інші дослідники.

Чільне місце в роботі посідає другий розділ «Життєвий шлях і громадська діяльність Володимира Січинського», що складається з

підрозділів «Основні етапи життя і творчості» й «Громадська діяльність в Україні та українській еміграції», в яких на тлі суспільно-політичних подій розкрито не тільки увесь життєвий і трудовий шлях митця нерозривно пов'язаний із розвитком української національної культури, а й послідовну громадянську позицію та подиву гідні морально-етичні чесноти великого подільського зодчого, котрі полягали в щоденній копійткій праці над розбудовою храму української культури, зміцненням основ наших духовних цінностей.

Безперечно, центральне місце в монографії посідає третій розділ «Історичні та історико-регіональні дослідження В. Січинського», що також складається з двох підрозділів – «В. Січинський – історик України» і «Історико-краєзнавчі та народознавчі праці». Червоною ниткою тут проходить думка про те, що наукова спадщина талановитого вченого-історика, яка налічує щонайменше 120 монографій, книг і статей, є яскравим прикладом самовідданого служіння улюбленій справі. Автори передусім звертають увагу на обширний «Нарис з історії Кам'янця», який представляє собою короткий виклад книги його батька Ю. Січинського «Город Каменец-Подольский. Исторический очерк», пересипаний власними поглядами історика на події рідного міста. Далі підкреслюються заслуги дослідника історії та культури Кам'янця-Подільського в справі вивчення й популяризації історії, оборонних споруд, фортеці, храмів міста над Смотричем в еміграційний період, наголошується на реконструкції ним українських впливів і традицій у формуванні міської забудови, її архітектури і зодчества. Також зазначається, що В. Січинський у 20–30-х рр. ХХ ст. створив значну кількість книг, брошур і змістовних статей із середньовічної та нової історії України. Однак вінцем його багатолітніх студій стала історико-археологічна монографія «Чужинці про Україну: вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть» (Львів, 1938), що, за оцінкою авторів, стала одним із кращих наукових досягнень і принесла йому славу як вченого-історика та археолога. Прикметно, що написана на підставі глибокого аналізу іноземних джерел, у першу чергу щоденників, ця праця витримала десять перевидань, але потрапила в Україну тільки у 1991 р. і цілком закономірно заслужила славу «сенсаційної», «джерела очей Заходу».

Не можемо не підкреслити, що дослідники не оминули увагою ще однієї невеликої за обсягом, але надзвичайно важливої в науковому плані історичної монографії В. Січинського – «Роксоляна», проблемою якої він займався з студентських років і яка побачила світ у Лондоні в 1957 р. Ключовою ідеєю цієї праці стало питання про тяглість української історії з акцентом на етнічну приналежність, антропологічний склад, хронологічні та територіальні аспекти, матеріальну і духовну культуру та соціальну організацію роксолян.

Автори також зазначили, що не менш важливим стало монографічне дослідження В. Січинського «Мазепа – людина і меценат», перше видання якого з'явилося 1950 р. В ньому, на відміну від облудної літератури, яка зображала Івана Мазепу як немилосердного, егоїстичного, зненавидженого народом і старшиною за соціальні утиски та безкочетні побори володаря, історик показав його благородний і шляхетський вплив на розвиток української культури, освіти та науки. У розумінні дослідника, меценатство І. Мазепи було засобом підвищення єдності і відпорності нації супроти своїх сусідів.

Цілком обґрунтованим є висновок про те, що ніхто з істориків України та української діаспори ХХ ст. за кількістю і якістю праць не зробив стільки для дослідження та популяризації історії назви України, її національної державної символіки та атрибутики, як Володимир Січинський.

Особливе місце в монографії посідає четвертий розділ «Культура України та української еміграції в творчій спадщині В. Січинського», в одному з підрозділів якого висвітлюється діяльність видатного українця як художника-графіка, дослідника і вагомого популяризатора українського мистецтва; в другому – як теоретика, історика та зодчого української архітектури.

Слід зауважити, що з розділу довідуюся, що методологічна спрямованість виявилася не тільки в його загальнонаукових і теоретичних працях, а й практично була наскрізною для всієї творчості. У методологічному доробку помітне місце зайняла проблема обґрунтування пізнавальних можливостей і особливостей культури та мистецтва. Як практичний дослідник, він виявляв неабиякі зацікавлення не лише питаннями організації науки та її ресурсного й інформаційного забезпечення, а й проблемами психології наукової творчості, соціології тощо.

Автори книги звертають увагу читача на те, що великому інтелектуалу, відомому вченому-гуманісту і талановитому митцю Володимирі Січинському належить чільне місце в пантеоні культурної та наукової еліти України, надзвичайно багатому на видатних постатей, які і є нашою справжньою історією. Всім змістом створене на межі вітчизняної історії, історії культури і мистецтва та інтелектуальної історії дослідження засвідчує, що потомственный подолянин і за межами Батьківщини справив неабиякий вплив на українську і світову культуру. Рецензоване дослідження остаточно скидає облуду фальсифікацій радянського режиму, в ті якого конструювалося виключно негативне ставлення до феномену українського діяча.

Через призму всіх чотирьох розділів книги постає яскравий предстваник української діаспори і гарячий український патріот із витонченим естетизмом, який своїми архітектурними шедеврами в багатьох країнах Європи та Америки, фундаментальними історичними та мистецтвознавчими працями засвідчив всьому

світові велич української національної культури й високий духовний рівень розвитку українського народу. Дослідники зуміли створити широке наукове полотно про багатогранну життєдіяльність Володимира Січинського, ім'я якого на початку державної незалежності України знало обмежене коло науковців, і тим самим справедливо завершили його історичну реабілітацію.

Монографія завершується прикінцевими висновками, в яких узагальнено висвітлення життєвого та творчого шляху вченого, митця і громадського діяча. Зазначено, що, працюючи все своє свідоме життя вчителем, доцентом, професором на ниві освіти, видатний подолянин викладав тільки в українських школах, гімназіях і вищих навчальних закладах, співпрацював з найвищими представниками православної та греко-католицької церков. Підкреслено, що В. Січинському належить понад 80 праць про діячів науки, культури і освіти України і української діаспори. Тут особливо наголошено, що ученому-мистецтвознавцю належить майже 300 узагальнюючих синтетичних праць з історії українського мистецтва, про модерне мистецтво, кіномистецтво, народну орнаментуку, вишивку, різьбу, декор, художню кераміку й інші ремесла.

Про достовірність і об'єктивність викладених у роботі фактів, теоретичних обґрунтувань і висновків свідчить той факт, що текст роботи спирається на численні документи, матеріали і літературу, загальна кількість яких складає 706 позицій.

У додатках простежено основні дати життя, діяльності і творчості В. Січинського, які охоплюють чотири періоди: перший чи кам'янецький – час від народження 24 червня 1894 р. до переїзду в 1912 р. у Петербург; другий петербурзький – припав на його навчання в інституті цивільних інженерів, яке завершив із золотом медаллю в 1917 р.; третій киево-подільський – 1917–1920 рр., позначений участю в заснуванні Архітектурного інституту в Києві, роботою архітектором Подільської губернської управи, секретарством в подільському товаристві «Просвіта», першими науковими розвідками, співпрацею з М. Грушевським і участю в подіях Української національної революції, та четвертий, закордонний, найдовший за часом, який продовжувався з грудня 1920 до червня 1962 р., коли митець відійшов у вічність, і був найбільш плідний у науковому, мистецькому та громадському відношеннях. У цей час Володимир Січинський, крім Львова, жив і працював у Празі, де в 1927 р. здобув науковий ступінь доктора філософії з спеціальності історія мистецтва, протягом 1939–1949 рр. мешкав у Югославії та Німеччині, а з 1949 по 1962 р. – в США. Додатки також наповнені зворушливими та цікавими листами, копіями особистих документів, світлинами тощо.

Монографія написана добірною українською мовою, гарно ілюстрована, висновки логічно випливають з усього тексту й добре умотивовані, численні цитування демонструють потуж-

ну джерельну основу, а відтак – переконують у достовірності та об'єктивності наукової біографії великого Подолянина.

Пізнаний і представлений у ґрунтовній монографії з серії інтелектуальної історії через призму сучасної візії масштабний і розмаїтий доробок В. Січинського переконує, що всебічне його пізнання цим не вичерпується, особливо в контексті досягнень світового співтовариства та взаємодії цивілізаційних впливів. Для цього потрібно ще зробити дуже і дуже багато. Тим більше, що самобутній зріз і широкий діапазон фактичного матеріалу книги ставлять нові питання для наукових зацікавлень. Тож є сподівання на нові розвідки у цій царині як від авторів праці, так і від інших дослідників України та краєзнавців.

*Отримано: 27.11.2017*